

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Андроника Мартонова, ИИИЗк, БАН

за *Ралица Цветомирова Асенова*

и дисертационен труд за присъждане на ОНС „Доктор” на тема:

***КУЛТУРНИ ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА
КИНООБРАЗОВАНИЕТО В ЕВРОПА.
ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА
КИНО В УЧИЛИЩЕ***

Научно направление 8.4. Театрално и филмово изкуство
НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, Катедра „Световна култура“, Факултет
„Екранни изкуства“

Научен ръководител: проф. д.н. Мая Димитрова

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие с представените от кандидата Ралица Асенова материали за защита на дисертационния труд, ЗРАСРБ и Правилник за прилагане на ЗРАС на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, в конкретното научно направление – Изкуства, 8.4. Театрално и филмово изкуство. На научното жури коректно са подадени автобиография, дисертационен труд в изискуемия обем, автореферат (отговарящ напълно на труда и направен в изискуемия обем), справка за необходимите за защита предварителни публикации по темата на доктората, справка за приносите. Запознаването с документалния корпус недвусмислено показва, че е надхвърлен прага на минималните национални изисквания за придобиването на образователната и научна степен „Доктор“.

Дисертационният труд на кандидат Ралица Цветомирова Асенова е с общ обем от 211 страници, съставен е от увод, три големи глави с множество подглави, заключение, източници, филмография и приложение. Чистият текст е в размер от 171 страници, а научният апарат е обогатен с 90 бележки под линия.

Особено впечатление правят приложенията, които са доста подробни и предоставят допълнителна информация в текстови, табличен, схематичен аспект и великолепно допълват изследователската част на разработката.

В качеството си на рецензент и в изискванията на жанра първо бих искала да представя докторанта, в съответствие с представената биографична справка, подчертавайки, че не познавам лично Ралица Асенова и затова не бих могла да дам персонални референции. Докторантката е завършила бакалавърска и магистърка степен в Сорбоната – Париж 3 в специалност обвързваща театрознанието със системата на различните изкуства. Допълнително е специализирала в Италия – Болонски университет в сферата на киното и сценичните практики, след което е задълбочила познанията си в програма за културни европейски политики и управление на културата в Институт за Европейски науки към Университет Париж 8 – Сен Дени.

Ралица Асенова е експерт по кинообразование за деца и младежи. В българското културно пространство, без съмнение, и от години, е вече разпознаваема фигура, дългогодишно прилагаща тясната си компетенция и специализация в инициативи като „Срещи с младото европейско кино“ и CinEd – Европейски проект за кинообразование. Именно в този своеобразен, целенасочен път на формирането ѝ като професионалист е логичен и изборът на тема на дисертационен труд: „КУЛТУРНИ ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА КИНООБРАЗОВАНИЕТО В ЕВРОПА. ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА КИНО В УЧИЛИЩЕ“. И точно НАТФИЗ е правилното място за неговото развитие и последваща защита.

Няма да е пресилено да кажа, че пред нас стои един пионерски труд, впечатляващ с избора на обект – киното, и предмет – културните политики и образованието в контекста на движещите се образи. По същество работата е със засилена научна-приложност, което прави още по-стойностно самото изследване. Кандидатът не само е анализирал, събирал данни, обобщавал, поставял и доказвал хипотези, проучвал литература, но и до голяма степен е транспонирал и собствения си практически опит, което прави разработката още по-значима. Като доказателство за гореказаното искам да

подчертая списъка с интервюта, лично направени от докторантката в контекстите и на изследването, и на дългогодишната ѝ работа. Всички те са намерили приложимост в текста. Не на последно място ще поставя акцент върху усилието да се преведат от докторантката ключови текстове от френски език, което намирам за важна приносна част. Основен фокус в тази парадигма е фундаменталният труд на Ален Бергала: „Хипотеза кино. Кратък трактат за преподаване на кино в училище и другаде“ . Всъщност, както пояснява и Ралица Асенова – това е първичното ѝ вдъхновение както за практическата, така и за теоретическата ѝ работа.

В качеството си на рецензент със задоволство ще призная, че рядко в академичното ни пространство се среща подобен труд, съчетаващ изследване, методология, практика и собствен импулс за стратегическа приложимост. Така че, позволете ми да изразя своите адмирации както към Ралица Асенова, така и към нейния научен ръководител – проф. д.н. Мая Димитрова, и – разбира се - към научното звено в НАТФИЗ.

Актуалността на темата и нейната дисертателност определено е с висок коефициент на изследователски потенциал. Ралица Асенова много точно още в увода очертава кръга на проблематиката, с която ще се занимава в труда си. А именно – нуждата от кинообразование за деца и юноши, като полето на действие в това занимание е мащабно:

- Разнородна възрастова граница – работа с деца от 1 до 12 клас, като се има предвид, че в европейската образователна рамка са заложили различни програми за изучаване на изкуства и хуманитарни дисциплини. Детството и юношеството също така не са еднородни и към всяка подгрупа трябва да се съобразяват аспектите на възрастовите характеристики, националната културна идентичност, степента на възможност, базова подготвеност за възприемане и прочит на движещите се образи.
- Работата с публиките е също така сегментирана и по отношение на контраста на локацията: доста голям град vs малко населено място. Като тук парадигмата с България е в сложна ситуация, предвид липсата на кинозалони и доминацията на американско кино в разпространителските практики. Подчертавам това защото

съществен елемент в работата на Ралица Асенова е показът на европейско кино. В контекстите на България образователните политики трябва да са съобразени именно с преодоляването на отлива като цяло от публики на европейско, а и в частност на българско кино.

- Технологическият бум (всичко навсякъде може вече да се снима, гледа, поства и тн. благодарение на телефоните) и разрастването на платформите за видеосподеляне и стрийминг, поставя децата и младежите в друга ситуация на комуникация с аудиовизуалните образи.
- Богатството на киното във видовете и жанровете му характеристики, неговата историчност, актуалност, ангажираност - носи предизвикателството на подбора.

В своя дисертационен труд Ралица Асенова навсякъде търси отговор на следните изключително съществени въпроси: *защо е нужно да има стратегия и педагогическа методология в изучаването на разностранния кинематограф? Какви са механизмите, програмите и финансовите институции, които биха могли да съдействат за случването на кинообразованието? Какви са целите и постигнатите резултати от въведените дисциплини свързани с филмотворчеството? Как се подбират заглавията, авторите, стиловете, и какво разнообразие от задачи може да се постави на учениците при обглеждането на дадено произведение? Как правилно да се научат учениците, а и учителите, да четат „между кадрите“ (ако направя аналогия с литературата и „четенето между редовете“)?*

Основните репери на труда са свързани с тезите, че съвременното мултиекранното възприятие е процес, който все повече се засилва, но това не означава, че младата публика може правилно да общува с образите, ако няма целенасочена работа на институционално ниво. Киното трябва да бъде изучавано, защото разширява не само културните хоризонти, но и позволява развитие на логическото мислене, интерпретацията, асоциативността, формирането на личността, поведенческите и мисловните потенции. В този

контекст педагогическата методика, обвързана с кинематографа, определено трябва да е синкретична и приобщаваща другите хуманитарни дисциплини.

Рефлексивността на педагогическия процес безспорно е важна част, затова е и засегната във всички глави от дисертационния труд. Преподаването е двустранен процес и кинообразованието позволява учителите/обучителите/менторите да надградят собствените си професионални компетенции, да общуват по много по-достъпен начин с младата публика, актуализирайки методиката си. В този аспект, много съществено е артикулането от докторантката понятие „*филмова грамотност*“, защото то засяга и двете „страни на барикадата“ - и обучаваните, и обучаващите.

Фундаменталната теза, която е защитена от докторантката е, че креативността, артистичното и критическото мислене се стимулират в разнородните образователни политики, свързани с аудиовизуалното културно наследство и настоящото състояние на киното. В рамката на европейските културни политики – които много широко са представени в подглавите на текста - нееднократно се подчертава важността на кинообразованието, богатия инструментариум, който дава седмото изкуство в практиките за развитие на интелектуалния потенциал както на учащите, така и на педагогическия персонал. В това отношение България наистина трябва да преосмисли възможностите, които дава кинематографа в процесите на обучение и да се довери на потенциала от артистични форми в преподавателския компендиум. При това в присъствена и онлайн форма, стъпваща на широката палитра от мултимедийни ресурси и гъвкав хорариум.

Първата глава от дисертацията прави коректен обзор на изследванията (както приляга на всеки подобен труд) в задълбочена европейска перспектива, като особен акцент е поставен върху националните, но и също така единни културни политики в периметъра на ЕС. Отправена е и критика, по-нататък в труда, нееднократно и към липсата на българска, национална културна стратегия, която да има и своята транспозиция в образователната ни училищна система.

Втората глава е посветена на подробен анализ, изложение, модели, исторически контексти и дискурси свързани със стратегии за кинообразование в различни държави и култури на европейската общност: Великобритания, Белгия, Испания и Германия, Италия, основен акцент – естествено във Франция, родината на братя Люмиер, Дания, Португалия, Словения и пр. Важен аспект в изследователската работа на Ралица Асенова в тази част е обговарянето на интердисциплинарните проекти, свързани с държавния и НПО – сектор, богатите възможности на включване на огромни масиви от филмотечни бази данни, ресурсите свързани с визуалната и аудиовизуалната култура, връзките, които кохерентно обвързват изкуствата през централната ос на киното. Приносно е въвеждането в научно обръщение именно на целия опит на конкретно анализирани европейски практики. Може би тук е мястото да подчертая, че дисертационният труд задължително трябва да бъде публикуван и експертите в МОН могат много да научат от него. Полезността и приложимостта му е, разбира се, над ареала на държавните структури. Извън това предложение, трябва да подчертая и важният анализ на програмите, които функционират в България, свързани с кинообразованието.

Последната **трета глава** е съсредоточена в разнообразието на инициативи обхващащи не само институцията на училището, но и функционират извън неговата битийност. Като нивата на разполагане на изложенията и дискурсивните полета са в перспективите на 1) Фестивали, програми, сдружения, които са свързани с прилагането на кинообразователни практики; 2) Второто свързано ниво е това на креация и репрезентация на обучители в кинообразователните стратегии. Разнообразните модели на формиране на ментори, лектори, програматори, куратори и пр. Изграждането на своеобразна екосистема, с високо ниво на функционалност, подчинена на осмислена методология, свързана с достъпа до кино и култура.

В **заключението** са много правилно обобщени всички разгледани изследователски аспекти и особено ценно е, че докторантката прилага развита авторска концепция – проектно предложение за създаване на

национална стратегия по кинообразование за хронологичен период от три години в България. Този елемент също е приносен в разработката.

ОБОБЩЕНИЕ:

Методологическият интензитет на интердисциплинарност е видим в дисертационния труд „КУЛТУРНИ ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ В ОБЛАСТТА НА КИНООБРАЗОВАНИЕТО В ЕВРОПА. ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛИ И ДЕЙНОСТИ ЗА ПРЕПОДАВАНЕ НА КИНО В УЧИЛИЩЕ“. Работата е впечатляваща с голяма си аналитична сатурация, поставена върху пиедестала на дългогодишна практика. Ясно е видима теоретичната подготовка и експертна ерудиция на Ралица Асенова. Не на последно място – текстът е интересен, логически построен, четивен, написан с отличен стил. Напълно се съгласявам с приложената авторска справка на научните приноси. Публикациите по дисертацията са 3 на брой (при минимално изискване за 2). Категорично смятам, че докторантката е положила максимално усилия за апробация на изследователската си работа не само в публикационната си, но и в експертната си дейност. Отново - с удоволствие препоръчвам трудът да бъде публикуван във вид на книга.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ – НАТФИЗ за присъждане на ОНС „Доктор“. Изследва безспорно много важна територия от развитието на филмовата култура в аспекта на образователните практики и национални политики. **Предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Ралица Цветомирова Асенова.**

доц. д-р Андроника Мартонова
Институт за изследване на изкуствата, БАН

14 октомври 2020 г.